

Phonological stress in Gilaki

Vahid Sadeghi^{1*}
Hajar Asgharpour²

Abstract

In this Article, we investigated the phonological distribution of stress in Gilaki. To this end, words from four different morpho-syntactic classes were gathered which varied in the location of stress depending on their morphological structure. 14 native speakers of Gilaki read the target words. The words were then phonologically transcribed and the location of stress was determined. An overview of the data suggested that lexical stress in Gilaki is predominantly word-final; however, the presence of some affixes results in the distribution of non-final stressed words in this language. The data were analyzed within the metrical phonology to reach a generalized account of the varied distribution of stress in Gilaki. Thus, we suggested that stress in Gilaki is either assigned at the level of phonological word in which stress is located on the last syllable of the word, or at the level of phonological phrase in which stress is placed the strong syllable of the leftmost phonological word in the phrase.

Keywords: stress, Gilaki, metrical phonology, phonological word, phonological phrase

Extended Abstract

1. Introduction

Gilaki is an Iranian language of northwestern branch which is the language of majority of people in Gilan province and some parts of adjacent provinces such as Mazandaran and Qazvin. From the perspective of phonology, Gilaki includes seven vowels. All these vowels have complete phonological distribution and are used in the segmental string of words regardless of prosodic and syllabic structure. Word stress in Gilaki is dynamic in the sense that it varies to a great extent depending on words' *morpho-syntactic properties*. Stress is located on

*1. Associate Professor, In General Linguistics, Department of English language and Linguistics, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran: Email:

(Corresponding Author: vsadeghi@hum.ikiu.ac.ir)

2. Postgraduate, In General linguistics, Department of English language and Linguistics, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran. (hajar.asgharpour6235@gmail.com)

the last syllable when there are no morphological or syntactic affixes attached to words.

In this Article, we investigated the phonological distribution of stress in Gilaki words. To this end, words from four different morpho-syntactic classes were gathered in which stress varied depending on words' morphological structure. 14 native speakers of Gilaki read the target words. The words were then transcribed phonologically, and the location of stress was determined. An overview of the data suggested that lexical stress in Gilaki is predominantly word-final; however, the presence of some affixes results in the distribution of non-final stressed words in this language. The data were analyzed within the Prosodic Phonology to reach a generalized account of the varied distribution of stress in Gilaki. Thus, the hierarchical levels of the Prosodic Phonology were used for this purpose.

2. Theoretical framework

According to Hyman (2014), languages are divided in two classes in terms of prosodic structure; stress system and non-stress system. Languages in which one syllable in a word is more prominent than the others are called stress system and the prominent syllable is called the stressed syllable. In stress languages, pitch accent variation is realized on the stressed syllable. By contrast, in non-stress languages, no syllable is more prominent than any other syllables. Stress is an instrument for marking a syllable which is expected to bear a pitch accent in intonation.

Prosodic phonology is a theoretical model within generative phonology dealing with layers of phonological analysis; that is, layers at which phonological processes and structures are described. In these layers, processes such as devoicing, compensatory lengthening, deletion and stress assignment occur. In the discussion of stress in prosodic phonology, the prominent element in each layer can be marked based on stress assignment rules.

3. Methodology

This study was conducted based on a descriptive-analytic methodology. At first, the research data were collected from library sources such as Gilaki books, dictionaries, poem collections, theses and articles, etc. The data consisted of the morpho-syntactic classes of nouns, adjectives, adverbs and verbs. Then, the stress behavior of words in different morpho-syntactic classes was observed. The selected words were given to 14 native speakers of Gilaki, to pronounce all living in Rasht. The words were then transcribed phonologically and the location of stress was determined. Then, a comprehensive analysis of phonological stress in Gilaki was proposed based on the layers of prosodic hierarchy in prosodic phonology.

4. Results and discussion

The layers of prosodic hierarchy in prosodic phonology were used to reach a generalized account of the varied distribution of stress in Gilaki. The results indicated that stress in this language follows two general rules. Stress assignment rule at the phonological word level, according to which the final syllable of word is the carrier of stress; and Stress assignment rule at the level of phonological phrase, according to which the strong syllable of the leftmost phonological word carries stress.

The investigation of the data revealed that stress in nouns, adjectives and adverbs in Gilaki is located on the final syllable according to stress assignment rule at the phonological word level. Stress is also final in plural nouns and the comparative and superlative adjectives, because plural morphemes as well as comparative and superlative morphemes absorb word stress.

But the presence of some affixes gives rise to the distribution to non-final stress. For example, enclitics do not receive stress, and thus, stress remains on the final syllable of the stem. This results in words with non-final stress. In fact, enclitics are regarded as independent words. Verb affixes, such as prefixes and negations absorb stress, which leads to the distribution of stress-initial words in Gilaki. Also, in compound verbs, based on stress assignment rule at the level of phonological phrase, stress is located on the strong syllable of the first phonological word on the left side of the phonological phrase. In general, it can be concluded that in words which have enclitics, prefixes and negation as well as in compound verbs, stress follows the stress assignment rule at the level of phonological phrase.

5. Conclusion & Suggestions

In this study, we examined the pattern of phonological stress in the morphological structure of various Gilaki words. The results showed that word stress in Gilaki is located on the final syllable of words as a general phonological rule. But the presence of some affixes in words causes stress to become non-final. For example, enclitics do not receive stress, which means that despite the addition of the enclitics to the construction of a word, the stress remains on the final syllable of the stem. Also, some verb prefixes as well as negations absorb stress, which results in initial stress. We used prosodic phonology to analyze the patterns of stress variation in Gilaki.

Select Bibliography

- Eslami, M. 2009. "Stress in Persian". *Pardazesh Alaem Dadeha*, Fourth Year, No. 1, (11), Tehran, Iran. [In Persian]
- Bijen Khan, M. 2013. *Phonetic system of the Persian Language*. Tehran: Organization for the Study and Compilation of University Humanities Books (Samat), Center for Research and Development of Humanities. [In Persian]

- Colantoni, L., Hualde, J. I., & Isasi, A. I. 2019. "Stressed Clitic Pronouns in Two Spanish Varieties: A perception study". *Catalan Journal of Linguistics*, 18: 29-105, doi.org/10.5565/rev/catjl.260 [View: 23-03-2022].
- Hyman, Larry M. 2014. "Do all languages have word accent?" In van der Hulst, H. (ed.) *Word Stress: Theoretical and Typological Issues*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/cbo9781139600408.004
- Klassen, G. & Patience, M. 2016. "Stressed clitics in Argentine Spanish: Which way does the clitic lean?" In Alejandro Cuza, Lori Czerwionka & Daniel Olson (eds.). *Inquiries in Hispanic Linguistics: From theory to empirical evidence*, 149-169. Amsterdam: John Benjamins.
- Nadeu, M., Simonet, M., & Llompart, M. 2017. Stress postverbal pronominals in Catalan. *Probus* 29(1): 119-162.
- Pescarini, D. 2018. "Stressed enclitics are not weak pronouns A plea for allomorphy". *Romance Languages and Linguistic Theory 14: Selected papers from the 46th Linguistic Symposium on Romance Languages (LSRL)*, Stony Brook, 2018, #10.1075/rllt.14.13pes.
- Rastargoyeva, V.S., Karimova E.A.I., Mohammadzadeh E.K., Piriko L.A., Edelman D.A. 1971. *Gilaki language*. Farhang-e Ilya. Rasht, Iran. [In Persian]
- Sadeghi, V. 2018. *The Prosodic Structure of the Persian Language*. Tehran: Organization for the Study and Compilation of University Humanities Books (Samt), Center for Research and Development of Humanities. [In Persian]
- Samei, H. (1995). "Verb stress in Persian: A new examination". *Farhangestan Name*, Q1, Sh4: 6-21. [In Persian]

How to cite:

Sadeghi, V., & Asgharpour, H. 2022. "Phonological stress in Gilaki". *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani*, 1(13): 51-75. DOI:10.22124/plid.2022.21627.1591

Copyright:

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani (Persian Language and Iranian Dialects)*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original work is properly cited.

تکیه واجی در زبان گیلکی

وحید صادقی ^۱

هاجر اصغرپور ^۲

چکیده

در این مقاله به بررسی توزیع واجی تکیه در واژه‌های گیلکی پرداختیم. برای این منظور واژه‌هایی از چهار طبقه صرفی-نحوی اسم، صفت، قید و فعل جمع‌آوری شد که در آنها الگوی تکیه واجی بسته به ساختمان صرفی واژه‌ها متفاوت بود. داده‌های هدف پژوهش را ۱۴ گویشور بومی گیلکی تلفظ کردند. صورت آوایی داده‌ها بازنویسی و محل وقوع تکیه در واژه‌ها مشخص گردید. بررسی‌ها نشان داد تکیه واجی در واژه‌های گیلکی بر مبنای یک قاعده عام واجی بر روی هجای پایانی است ولی وجود برخی وندها منجر به توزیع واژه‌ها با تکیه غیر پایانی در زبان گیلکی می‌شود. برای آنکه الگوهای متنوع تکیه‌ای در واژه‌های گیلکی را در چهارچوب یک انگاره تحلیلی جامع تبیین کنیم، از سطوح سلسله‌مراتبی واج‌شناسی نوایی استفاده کردیم. بر این اساس، نشان دادیم الگوی تکیه واجی در گیلکی یا از قاعده تکیه‌گذاری در سطح واجی تبعیت می‌کند که بر اساس آن هجای پایانی در واژه‌های واجی حامل تکیه است یا مبتنی بر قاعده تکیه‌گذاری در سطح گروه واجی است که بر اساس آن هجای قوی در سمت چپ‌ترین واژه واجی در گروه واجی تکیه دریافت می‌کند.

واژگان کلیدی: تکیه، زبان گیلکی، واج‌شناسی نوایی، واژه واجی، گروه واجی

✉ vsadeghi@hum.ikiu.ac.ir

۱. دانشیار گروه زبان انگلیسی و زبان‌شناسی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی، قزوین، ایران.

(نویسنده مسؤل)

hajar.asgharpour6235@gmail.com

۲. کارشناس ارشد، گروه زبان انگلیسی و زبان‌شناسی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی، قزوین، ایران.

۱- مقدمه

بر اساس تقسیم‌بندی هایمن^۱ (۲۰۱۴) زبان‌ها دو دسته‌اند: زبان‌های تکیه‌ای و زبان‌های غیرتکیه‌ای. زبان‌های تکیه‌ای زبان‌هایی هستند که در آنها یک هجا نسبت به هجاهای دیگر برجسته‌تر تولید می‌شود. به هجای برجسته، هجای تکیه‌بر و هجا(های) غیربرجسته، هجای بدون تکیه گفته می‌شود. به علاوه، چون تغییرات زیروبمی در منحنی آهنگ گفتار بر روی هجای تکیه‌بر واژه ایجاد می‌شود. برجستگی یک هجا در زبان‌های تکیه‌ای حاصل اعمال تمایزهای تکیه‌ای در سطح واژه‌ها و تغییرات زیروبمی در سطح آهنگ است. به همین دلیل به زبان‌های تکیه‌ای، زبان‌های تکیه‌ای آهنگی نیز گفته می‌شود. در مقابل، زبان‌های غیرتکیه‌ای، زبان‌هایی هستند که در آنها هیچ هجایی در سطح واژه از هجاهای دیگر برجسته‌تر نیست. البته این بدان معنا نیست که تکیه واجی در این زبان‌ها وجود ندارد. بلکه تکیه در این زبان‌ها فقط ابزاری برای نشانه‌گذاری هجایی است که قرار است در ساخت آهنگ گفتار تکیه زیروبمی دریافت کند. بنابراین تکیه در زبان‌های غیرتکیه‌ای محتوای آوایی ندارد و آنچه در سطح آوایی باعث ایجاد برجستگی نوایی و تقابل هجاهای تکیه‌بر و بدون تکیه در سطح واژه می‌شود، تکیه زیروبمی است. تکیه واژگانی در این زبان‌ها فاقد محتوای آوایی است (Hyman, 2014).

در زبان‌های تکیه‌ای-آهنگی در هر واژه معمولا یک هجا با تکیه اصلی وجود دارد و آن هجا هسته نوایی واژه است (Hyman, 2006, 2009, 2014). به علاوه، جایگاه تکیه (اصلی) در واژه تا حد زیادی قابل پیش‌بینی است. تکیه معمولا به‌طور ثابت یا در مرز آغازی یا مرز پایانی واژه‌ها واقع می‌شود. به‌طور مثال، زبان‌های فنلاندی، مجاری، چکی زبان‌هایی هستند که در آنها تکیه به‌طور ثابت در آغاز واژه قرار می‌گیرد و زبان‌های فارسی و فرانسوی از زبان‌هایی هستند که در آن تکیه به‌طور غالب در پایان واژه قرار می‌گیرد. تکیه در هر دو دسته زبان‌های تکیه‌آغازی و تکیه‌پایانی نوعی نقش تحدیدی^۲ دارد. مثلا اگر فرض کنیم تکیه در یک زبان همواره روی هجای آغازی واژه‌ها واقع شود، در آن صورت شنونده‌های آن زبان از نشانه‌های آکوستیکی تکیه برای تعیین مرز آوایی واژه‌ها در گفتار پیوسته استفاده می‌کنند (Cutler, 2005, 2009; Hyman, 2014). نقش تحدیدی تکیه در برابر نقش تقابلی آن قرار دارد. نقش تقابلی تکیه به معنای آن است که جابه‌جایی محل تکیه در سطح واژه باعث ایجاد تقابل‌های واژگانی می‌شود. مثلا در انگلیسی، تفاوت دو واژه object (فعل: اعتراض کردن) و object (اسم: شیء) تنها از نظر محل تکیه

1. Hyman, Larry M.
2. Demarcative

است، هر چند کیفیت تولید واکه‌ها با توجه به تکیه‌بر و بی‌تکیه بودن تا حدی متفاوت است. کاتلر (2005) معتقد است زبان‌ها به‌طور کلی از لحاظ جایگاه تکیه دو دسته‌اند: زبان‌هایی که محل تکیه در آنها ثابت است؛ یعنی محل تکیه در آنها قابل پیش‌بینی است؛ و زبان‌هایی که جایگاه تکیه در آنها غیرقابل پیش‌بینی و آزاد است. وی توضیح می‌دهد که این یک دسته‌بندی کلی است زیرا زبان‌ها دارای استثناهایی نیز می‌توانند باشند. گاهی با افزودن وندهای تصریفی و اشتقاقی جایگاه تکیه در زبان‌های مختلف دست‌خوش تغییر می‌شود. برای مثال در زبان انگلیسی که دارای الگوی تکیه آزاد است، گاه واژه‌هایی پیدا می‌شود که الگوی تکیه آنها تابع قاعده واجی و قابل پیش‌بینی است - به‌طور مثال، پسوند -ion تکیه را به هجای قبل از خود انتقال می‌دهد-. بنابراین جایگاه تکیه گاه تحت تأثیر نظام ساخت‌واژی آن زبان قرار می‌گیرد.

افزون‌براین، تکیه در بعضی زبان‌های تکیه‌ای-آهنگی، نقش واجی یا دستوری دارد. مثلاً در زبان انگلیسی، فرایندی مانند کاهش واکه‌ای وابسته به تکیه است، به‌طوری‌که بدون ارجاع به تکیه نمی‌توان این فرایند را توصیف کرد (Hyman, 2014).

در این پژوهش به مطالعه تکیه از دیدگاه واج‌شناسی در زبان گیلکی خواهیم پرداخت. سؤال اصلی پژوهش آن است که چگونه می‌توان توزیع واجی تکیه در ساخت‌های متنوع صرفی در واژه‌های گیلکی را در چارچوب یک انگاره تحلیلی جامع مستقل از مقوله صرفی-نحوی واژه‌ها تبیین نمود. برای پاسخ به این سؤال فرض می‌کنیم که تبیین الگوی تکیه در ساخت‌های متنوع واژه‌های گیلکی اعم از فعل، اسم، صفت و غیره در چارچوب سطوح واج‌شناسی نوایی امکان‌پذیر است.

این مقاله در چند بخش تنظیم شده است. ابتدا انگاره نظری پژوهش یعنی واج‌شناسی نوایی را به‌طور اجمال معرفی می‌کنیم. سپس، به واج‌شناسی گیلکی خواهیم پرداخت و عناصر واجی شامل واکه‌ها، همخوان‌ها و برخی رویدادهای واجی مانند هماهنگی واکه‌ای را بررسی خواهیم کرد. در این بخش همچنین به اندک مطالعات انجام‌شده درباره تکیه در واژه‌های گیلکی اشاره خواهد شد. سپس به پیشینه مطالعات واجی در زمینه تکیه در زبان فارسی می‌پردازیم. فارسی از معدود زبان‌های ایرانی است که تکیه واجی در آن مفصل بررسی شده است. بررسی‌های اولیه نشان می‌دهد الگوی کلی تکیه در واژه‌های فارسی و گیلکی شباهت‌های بسیاری دارند؛ هر چند از برخی جهات نیز با یکدیگر متفاوت‌اند. در گام بعد داده‌ها و روش جمع‌آوری آنها را توضیح خواهیم داد. سپس تکیه در انواع واژه‌های گیلکی شامل اسم،

صفت، قید و فعل را بررسی خواهیم کرد. و بالاخره اینکه در گام پایانی توزیع واجی تکیه در ساختمان صرفی انواع واژه‌های گیلکی را به شکلی جامع مستقل از مقوله صرفی-نحوی واژه‌ها در چارچوب واج‌شناسی نوایی تحلیل خواهیم کرد.

۲- واج‌شناسی نوایی

واج‌شناسی نوایی یکی از بخش‌های واج‌شناسی نظری در انگاره زایشی است که در آن به بحث درباره حوزهای واجی پرداخته می‌شود (Nespour & Vogel, 1986). حوزهایی که فرایندها و ساخت‌های واجی در آنها اتفاق می‌افتد. حوزهای واجی عبارت‌اند از: هجا (δ)، پایه (Σ)، واژه واجی (ω)، گروه واجی (ϕ)، گروه آهنگ (I) و پاره‌گفتار واجی (U). این حوزهای واجی قلمرو فرایندهای واجی همچون واگرفتگی، کشش جبرانی، حذف و رویدادهایی مانند تکیه و آهنگ را مشخص می‌سازند. اگرچه اصطلاح نوایی برای عناصر زبرزنجیری مانند تکیه، آهنگ و دیرش به کار می‌رود، در اینجا این اصطلاح برای حوزها یا سازه‌های سلسله‌مراتبی واج‌شناختی‌ای به کار می‌رود که در تناظر با سازه‌های سلسله‌مراتبی نحوی هستند. در بحث تکیه، بازنمایی سلسله‌مراتبی شبکه‌ای از علائم می‌سازد که می‌توان سازه‌های برجسته را در هر لایه براساس قواعد تکیه‌گذاری نشانه‌گذاری کرد.

بازنمایی سازه‌های سلسله‌مراتبی واج‌شناختی براساس اصول چهارگانه لایه‌های اکید است (Nespour & Vogel, 1986: 7):

- اصل اول: هر سازه (حوزه) نوایی، مانند X^P ، متشکل از یک یا چند سازه نوایی، مانند X^{P-1} است که بر آنها تسلط بلافصل دارد.

- اصل دوم: هر سازه نوایی که در یکی از سطوح سلسله‌مراتبی، عضوی از سطح بلافاصله بالاتر از خود است.

- اصل سوم: هر سازه نوایی به یک یا چند سازه بلافاصله پایین‌تر از خود منشعب می‌شود.

- اصل چهارم: در هر سطح، یکی از سازه‌های نوایی، قوی (S) و سایر سازه‌ها ضعیف (W) است.

بی‌جن‌خان (۱۳۹۲) به پیروی از کهنمویی‌پور (2003) بازنمایی سلسله‌مراتبی سازه‌های نوایی در زبان فارسی را در چارچوب اصول چهارگانه لایه‌های اکید در واج‌شناسی نوایی نشان داده‌است.

براین اساس، شیوه بازنمایی واژه گلاب‌پاش‌ها در بی‌جن‌خان (۱۳۹۲) به صورت زیر است:

X_ω	(۱)
$(X_\delta \quad X_\delta \quad X_\delta \quad X_\delta)_\omega$	واژه واجی
$(go)_\delta \quad (lab)_\delta \quad (paf)_\delta \quad (ha)_\delta$	هجا

در این بازنمایی سلسله‌مراتبی، دو نوع سازه وجود دارد که هر کدام در یک لایه بازنمایی شده‌است: هجا (δ) و کلمه واجی (ω). هر سازه در یک جفت پرنانز قرار دارد و سازه قوی در هر لایه با استفاده از علامت x_x در لایه بالاتر نشان داده شده‌است، به طوری که اندیس x علامت لایه پایین‌تر است. سازه قوی نشانگر برجستگی سازه است. به عنوان مثال، در بازنمایی (۱) لایه هجا چهار سازه دارد. هر هجا در لایه بالاتر، یعنی کلمه واجی، می‌تواند سازه قوی باشد و بنابراین با علامت X_δ مشخص شده‌است. چهار علامت X_δ در لایه بالاتر در یک جفت پرنانز قرار گرفته‌اند که نشانگر واژه واجی هستند: (ω). واضح است که واژه واجی شامل هجاهای سازنده خود در یک لایه پایین‌تر است. بر طبق قاعده تکیه‌گذاری اولیه، هر هجا می‌تواند بالقوه تکیه‌بر باشد. به همین علت در لایه کلمه واجی بر فراز هر هجا یک X_δ وجود دارد. اما چون بر طبق قاعده تکیه در واژه واجی (۴)، هجای پایانی حامل تکیه است و در نتیجه سایر هجاهای بی‌تکیه یا ضعیف محسوب می‌شوند، بنابراین در بازنمایی (۶)، بر فراز هجای پایانی ha . علامت X_ω گذاشته شده‌است. علامت x_x در بازنمایی سلسله‌مراتبی، یک شبکه از علائم می‌سازد که می‌توان سازه‌های برجسته را در هر لایه بر اساس قواعد تکیه‌گذاری نشانه‌گذاری کرد. در سطح واژه واجی، هجای پایانی به‌مثابه سازه قوی یا هجای تکیه‌بر و سایر هجاهای سازه ضعیف یا هجاهای بی‌تکیه محسوب می‌شوند. به همین دلیل، واژه واجی، یعنی x_ω ، به عنوان برون‌داد، دقیقاً در بالای سازه x_δ قرار دارد که خود ناظر بر هجای قوی ha . است.

۲- واج‌شناسی گیلکی

زبان گیلکی از گروه زبان‌های ایرانی شاخه شمال غربی است که زبان مادری اکثر مردم استان گیلان و جوامع کوچک‌تری در استان‌های مجاور، از جمله استان‌های مازندران و استان قزوین است (Rahmani, 1985). در این زبان بسیاری از ویژگی‌های زبان‌های دوره میانه ایرانی دیده می‌شود، برای نمونه صرف فعل در زبان گیلکی با صرف فعل در زبان‌های پهلوی و پارتی شباهت دارد و نیز همگونی‌های وجه اخباری و ماضی نقلی در گیلکی و پهلوی کاملاً به یکدیگر شبیه است. گیلکی از شرق با گویشوران مازندرانی و از غرب با گویشوران تالشی و از جنوب با گویشوران تاتی هم‌جوار است و در درون محدوده خود دارای گونه‌هایی است. گویش‌های اصلی زبان گیلکی شامل چهار گویش تبری - گویش مردم غرب مازندران - گویش بیه‌پسی - گویش مردم غرب سفیدرود - گویش بیه‌پیشی - گویش مردم شرق سفیدرود - و

گویش دیلمی - گویش مردم کوهپایه‌ها و مناطق سمّام و اشکور و رودبار زیتون و عمارلو و الموت و غیره - است (راستارگویوا^۱، ۱۳۹۵؛ Rahmani, 1985).

گیلکی امروزه نیز همچنان زبانی مستقل از زبان فارسی شناخته می‌شود اما بررسی‌ها نشان می‌دهد زبان گیلکی در خطر است. بنابر اعلام مؤسسه مکس پلانک، زبان گیلکی دومین زبان ایرانی در معرض خطر است. علت آن است که پدران و مادران گیلک‌زبان به‌خصوص در شهرهای گیلک‌نشین اصرار دارند فرزندان‌شان فارسی صحبت کنند. این عامل، با کاهش ذخایر واژگانی گیلک‌زبان‌ها، از یک سو باعث اختلال در فرایند زایش واژگانی و دستوری گیلکی می‌شود و از سوی دیگر با تشدید دوزبانه شدن گیلکی و استفاده اجباری گیلک‌ها از واژگان فارسی در گفت‌وگوهایشان، فرایند مرگ تدریجی زبان مادری گیلک‌ها را شتاب می‌دهد (راستارگویوا و دیگران، ۱۳۹۵).

از منظر واج‌شناسی، گیلکی دارای یک نظام آوایی هفت‌واکه‌ای است که از حیث دو ویژگی پیشین-پسین بودن و سطح ارتفاع زبان در تقابل با یکدیگرند. واکه‌های /i/ و /u/ واکه‌های افراشته، /e/ و /o/ نیمه‌افراشته و /a/ و /a/ افتاده‌اند. همچنین، واکه‌های /i/، /e/ و /a/ پیشین و /u/، /o/ و /a/ پسین هستند. علاوه‌براین شش واکه، واکه مرکزی /ɔ/ نیز در نظام آوایی گیلکی وجود دارد. تمامی این هفت واکه توزیع واجی کامل دارند و صرف‌نظر از بافت نوایی - مانند الگوی تکیه - و ساخت هجایی - مانند هجاهای باز یا بسته - در زنجیره آوایی واژه‌ها به‌کاربرده می‌شوند (همان). راستارگویوا و دیگران (همان) معتقدند در گونه‌های قدیمی‌تر زبان گیلکی، دو واکه افراشته دیگر مشابه واکه‌های /i/ و /u/ وجود داشته که در گیلکی امروز تنها در تعداد کمی از واژه‌ها - مانند شیرین و گیسوان، پیرها و روزها - حفظ شده‌اند. آنها این واکه‌ها را به صورت /i/ و /ū/ بازنویسی کرده‌اند. تقابل /i/ و /ū/ با واکه‌های /i/ و /u/ تنها در میزان دیرش است که در هجاهای باز و بی‌تکیه آشکار می‌شود. به اعتقاد راستارگویوا و دیگران (همان)، واکه‌های /i/ و /u/ در گیلکی به لحاظ دیرش واکه‌ای وضعیت پایداری ندارند و متوسط دیرش آنها بسته به ساخت هجا و الگوی تکیه تا حد زیادی تغییر می‌کند، حال آنکه واکه‌های /i/ و /ū/ در اندک واژه‌های باقی‌مانده گیلکی، دیرش تقریباً پایدار دارند. در پژوهش حاضر بنابر دلایل واجی - به‌طور مشخص توزیع واجی بسیار ناقص /i/ و /ū/ در واژه‌ها گیلکی - واکه‌های /i/ و /ū/ را در نظام واکه‌ای گیلکی منظور نکرده‌ایم.

1. Rastorgueva V. S.

راستارگویووا و دیگران (همان) قائل به وجود هماهنگی واکه‌ای در گیلکی‌اند. هماهنگی واکه‌ای در گیلکی از نظر آنها تنها از نوع پسرو اتفاق می‌افتد، یعنی یک واکه از نظر مشخصه‌های پیشین-پسین بودن یا سطح ارتفاع زبان با واکه بعد از خود هماهنگ می‌شود. واکه‌های عناصر وابسته، همچون پیشوندهای تصریفی و اشتقاقی در فعل‌ها، در فرایند هماهنگی واکه‌ای شرکت می‌کنند. (مثال: /bəbærdəm/ بردم، /bətənəstəm/ توانستم، /biniviʃtəm/ نوشتم، /bukudəm/ انجام دادم /boguftəm/ گفتم، /nəbærdəm/ نبردم).

گیلکی ۲۲ همخوان دارد. برحسب مشخصه نحوه تولید، این همخوان‌ها شامل انفجاری‌های /p, b/, /t, d/ و /k, g/، همخوان‌های انسایشی /dʒ, tʃ/ و سایشی‌های /s, z/, /f, v/, /ʃ, ʒ/، /x, ɣ/ و /h/، همخوان‌های خیشومی /m, n/، همخوان‌های روان /l, r/ و همخوان غلت /j/ است.

کتاب راستارگویووا و دیگران (۱۳۹۵) تنها اثری است که اشاراتی مختصر به توزیع واجی تکیه در واژه‌های گیلکی داشته‌است. در این کتاب، تکیه واژگانی در گیلکی ویژگی پویایی معرفی شده که با توجه به مقوله صرفی-نحوی واژه تا حد زیادی تغییر می‌کند. براین اساس، در واژه‌های بدون پایانه‌های صرفی و ساخت‌واژی، تکیه بر روی آخرین هجای واژه قرار می‌گیرد (مانند /xa'nə/ خانه، /karə'gər/ کارگر، /səda'xət/ صداقت). زمانی که واژه‌بست‌های اسمی مانند واژه‌بست حالت اضافه ملکی /-ə/، مفعول صریح /-a/ یا واژه‌بست اضافه /ə/ به اسم افزوده می‌شود، محل تکیه تغییر نمی‌کند و بر روی هجای پایانی ستاک اسم باقی می‌ماند (/mi 'perə xa'nə/ خانه پدرم، /u dux'təra ba'vər/ آن دختر را بیاور، /'fikrər mar'jam/ فکر مریم). در افعال ماضی ساده و استمراری تکیه روی ستاک فعل باقی می‌ماند (/bə'goftə/ گفت، /'goftim/ می‌گفتم). اما در زمان مضارع-آینده و همچنین افعال امری و التزامی تکیه در پایان واژه، یعنی روی شناسه قرار می‌گیرد (/bə'gəm/ بگویم، /ku'nəm/ می‌کنم، انجام می‌دهم، /'bukun/ بکن «مفرد»، /'bukunid/ بکنید «جمع».) همچنین راستارگویووا و دیگران (همان) معتقدند که تکواژ منفی‌ساز در گیلکی همواره تکیه را به خود جذب می‌کند (/nəgəm/ نمی‌گویم، /'nukunid/ نکنید، /'nəgə/ نمی‌گوید).

۳- پیشینه پژوهش

سامعی (۱۳۷۴) براساس تحلیل ساختاری از ساختمان فعل و همچنین با توجه به اطلاعاتی که دست‌نویسان زبان فارسی در مورد تکیه فعل به دست می‌دهند، نتیجه می‌گیرد که الگوی تکیه فعل در زبان فارسی از دو قاعده عمده تبعیت می‌کند:

(۱) در صورت‌های مثبت فعل، تکیه اصلی فعل بر آخرین هجای نخستین سازه قرار می‌گیرد؛
 (۲) در صورت‌های منفی فعل، تکیه اصلی فعل بر تنها هجای تکواژ نفی واقع می‌شود.
 وی (همان) با بهره‌گیری از داده‌های زبان فارسی و احکام دستورنویسان صحت این دو قاعده را ثابت کرده و نشان داده:

الف- شناسه‌ها یا پایانه‌های فعلی، همان‌گونه که از اسم‌شان پیداست، جزء سازه پایانی فعل هستند. این عناصر تکیه‌پذیر نیستند. وی پی‌چسب فعل «بودن» (-م -ی، است، -یم، -ید، -ند) را نیز در این طبقه جای می‌دهد که اساساً فاقد تکیه‌اند. براین اساس، در ساخت‌های ساده مثبت فاقد جزء پیشین و پیش فعل، تکیه بر آخرین هجای ستاک که نخستین سازه است، واقع می‌شود (raftam). اگر ساخت‌های ساده مثبت، حاوی پیش فعل و حاوی جزء پیشین می‌- و ب- باشند، تکیه اصلی روی جزء پیشین که سازه اول است، قرار می‌گیرد (miraftam).
 ب- اگر گروه فعلی مثبت به صورت صفت مفعولی + فعل معین «بودن» باشد و همچنین فاقد جزء پیشین باشد، تکیه اصلی روی هجای پایانی سازه اول که صفت مفعولی است، قرار می‌گیرد (raf'te buʃam , raf'te budam , raf'teʔam). حال اگر این نوع از گروه فعلی دارای جزء پیشین باشد، تکیه فعل روی سازه اول که همان جزء پیشین است واقع می‌شود (miraft'eʔam).

پ- اگر گروه فعلی به صورت فعل معین «خواستن» + مصدر مرخم باشد و گروه فعلی فاقد پیش فعل باشد، هجای پایانی نخستین سازه که فعل معین «خواستن» است، تکیه اصلی را دریافت می‌کند (xɑ'hɑm raft).

ت- صورت‌های مثبت تصریف‌ناپذیر فعل که شامل صفت مفعولی، حالت مصدری و مصدر مرخم فعل است در صورت عدم وجود پیش فعل و جزء پیشین، در هجای پایانی خود تکیه‌برند (raf'te , raf'tan, 'raft).

سامعی در مورد فعل‌های مرکب مثبت این‌گونه بحث را ادامه می‌دهد که هجای پایانی عنصر پیش فعل که نخستین سازه فعل مرکب است، تکیه اصلی را دریافت می‌کند (fo'ru rafti, bi'run kardand, bi'run miraftam). این قاعده در مورد فعل‌های تصریف‌ناپذیر صفت مفعولی و مصدر مرخم نیز صادق است (bi'run raft, bi'run rafte). ولی ساخت مصدری پیش فعل شامل این قاعده نمی‌شود و تکیه بر روی هجای پایانی مصدر واقع می‌شود (foru raf'tan).

سامعی (همان) همچنین توضیح می‌دهد که در تمام حالت‌های منفی فعل، تکیه اصلی بر روی تکواژ نفی قرار می‌گیرد. فعل داشتن در مفهوم مالکیت، کاملاً از قواعد تکیه‌پذیری فعل تبعیت می‌کند ('daram, 'daʃtam). اما «داشتن» به‌عنوان فعل کمکی استمرار در صیغه‌های مضارع در هجای پایانی و در صیغه‌های ماضی در هجای ماقبل خود تکیه می‌پذیرد (da'ram) در «دارم کتاب را می‌آورم» و 'daʃtam در «داشتم کتاب را می‌آوردم». فعل «خواستن» اگر به‌عنوان فعل متعدی در مفهوم مطالبه باشد، تکیه‌پذیری مطابق قاعده است (mi'χaham) در «این کتاب را می‌خواهم». در مفهوم آرزو، اراده یا احتمال، تکیه در صیغه‌های مضارع مثبت بر هجای پایانی واژه و در صیغه ماضی مثبت بر هجای ماقبل آخر -هجای پایانی ستاک در ساخت‌های ساده و هجای پایانی صفت مفعولی در ساخت‌های گروهی- واقع می‌شود (mi'χa'ham) در «می‌خواهم کتاب را بیاورم» یا mi'χastam در «می‌خواستم کتاب را بیاورم». اسلامی (۱۳۸۸) در تحقیقی در چارچوب نظریه واج‌شناسی خودواحد عروضی، به مطالعه تکیه در زبان فارسی می‌پردازد. وی با استناد به اطلاعات موجود در واژگان ذهنی گویشور فارسی نشان می‌دهد که برخلاف مطالعات پیشین، تکیه واژگانی در زبان فارسی دارای الگوی ثابتی است. اسلامی (همان) تکیه را بخشی از توانش زبانی سخنگو به شمار می‌آورد، زیرا تکیه را امری انتزاعی می‌داند که در ذهن گویشور فارسی‌زبان وجود دارد. منظور از واج‌شناسی خودواحد عروضی (Ladd, 1996: 42-51) آن بخش از واج‌شناسی است که بین دو مفهوم تکیه واژگانی و تکیه زیروبمی تمایز قائل می‌شود. اسلامی (۱۳۸۸) تکیه پایانی تولید کردن واژه‌ها در فارسی را گواه انتزاعی بودن تکیه واژگانی می‌داند و در نتیجه آن را در حوزه توانش زبانی جای می‌دهد.

اسلامی (همان) اعتقاد بر تکیه‌پایانی بودن اسامی در زبان فارسی دارد (1a). او می‌گوید در صورت افزودن وند تصریفی، جایگاه تکیه تغییر می‌کند و بر روی هجای پایانی که حامل وند تصریفی است، واقع می‌شود (1b)، ولی افزودن واژه‌بست تغییری را در جایگاه تکیه به وجود نمی‌آورد (1c).

(1) a. ke'tab b. ketab'ha c. ke'tabaʃ

وی صفات و قیود را نیز مانند اسامی تکیه‌پایانی می‌داند. در اینجا نیز وندهای تصریفی

«تر و ترین» جایگاه تکیه را تغییر می‌دهند و آن را جذب خود می‌کنند (2b)، اما اضافه شدن

واژه‌بست به صفات و قیود تغییری در جایگاه تکیه به وجود نمی‌آورد (2c)

(2) a. zi'ba b. ziba'tar c. zi'bajand

در مورد تکیه فعل، اسلامی بن ماضی و مضارع افعال را صورت واژگانی فرض می‌کند که همانند اسامی و صفات تکیه‌پایانی‌اند. اما وی بر این باور است که صورت‌های تصریف‌شده افعال فارسی در حوزه واژگان فارسی جای ندارند. بنابراین نمی‌توان مانند الگوی تکیه اسامی و صفات با آنها برخورد کرد. در صورت‌های تصریف‌شده فعل، الگوی تکیه از نوع آغازی است و اسلامی دلیل این تغییر جایگاه تکیه را حضور تکیه زیروبمی می‌داند.

اسلامی (۱۳۸۸) برخلاف فرگوسن^۱ (۱۹۵۷) و وحیدیان کامیار (۱۳۵۷) معتقد است که حروف اضافه نیز دارای تکیه واژگانی هستند. وی برجسته‌سازی حروف اضافه را در پاره‌گفتار مؤید این موضوع می‌داند، زیرا تکیه زیروبمی بر روی هجای تکیه‌بر واقع می‌شود. بنابراین باید تکیه واژگانی، که پدیده‌ای انتزاعی است، در مورد حروف اضافه وجود داشته باشد تا تکیه زیروبمی بر آن واقع شود. برای مثال، گاهی گویشور برای اطمینان از صحت اطلاعات دریافتی بخشی از پاره‌گفتار را با برجستگی تولید می‌کند. به‌طور مثال در جمله «گفتی از دانشگاه یا به دانشگاه»، گوینده «از» و «به» را با برجستگی یا همان تکیه زیروبمی تولید می‌کند و آن را روی هجای تکیه‌بر قرار می‌دهد. به‌این ترتیب، وی نتیجه‌گیری می‌کند که حروف اضافه نیز دارای تکیه واژگانی هستند.

کهنمویی‌پور (۲۰۰۳) در چارچوب نظریه واج‌شناسی نوایی، تکیه را در چهار سطح واژه واجی، گروه واجی، گروه آهنگی و پاره‌گفتار تبیین می‌کند. به‌طور مثال، وی توضیح می‌دهد که قاعده تکیه در واژه واجی^۲ - اولین عنصر ساختاری در نظام سلسله‌مراتبی واج‌شناسی نوایی^۳ - به‌این صورت است که هجای پایانی واژه حامل تکیه است. همین‌طور در سطح گروه واجی که از نگاشت یک گروه نحوی مانند گروه اسمی (گروه حرف تعریف)، گروه فعلی، گروه صفتی یا قیدی و گروه حرف‌اضافه‌ای به سطح واجی به‌دست می‌آید. تکیه بر روی هجای قوی سمت چپی‌ترین واژه واجی واقع می‌شود. در سطح بالاتر یعنی گروه آهنگ سمت راستی‌ترین هجای گروه واجی حامل تکیه اصلی جمله خواهد بود و در سطح پاره‌گفتار به‌عنوان آخرین عنصر ساختاری نظام سلسله‌مراتبی واج‌شناسی نوایی، تکیه بر روی هجای قوی در سمت چپی‌ترین گروه آهنگ در سطح پاره‌گفتار قرار می‌گیرد.

1. Ferguson, C.
2. Phonological word
3. Prosodic phonology

بی‌جن‌خان (۱۳۹۲) به پیروی از کهنمویی‌پور (۲۰۰۳) الگوی تکیه را در زبان فارسی در سطوح مختلف ساخت سلسله‌مراتبی نوای گفتار برای واژه واجی، گروه واجی و گروه آهنگ پیش‌بینی کرده‌است. وی بر این باور است که نتیجه مهمی که از مطالعه تکیه از دیدگاه واج‌شناسی به دست می‌آید، شناسایی مرزهای واجی از جمله مرزهای واژه، گروه واجی، گروه آهنگ و گروه واژه‌بست است.

به اعتقاد بی‌جن‌خان (۱۳۹۲)، زبان فارسی از جمله زبان‌هایی است که در آن نقش تکیه در محور جانشینی بسیار ناچیز است زیرا تنها تعداد اندکی از جفت‌های کمینه را در این زبان می‌توان یافت که تقابل آنها ناشی از جایگاه هجای تکیه‌بر و بدون تکیه باشد، مثل ولی [va'li] (سرپرست) / ولی [va'li] (اما)، عاری [a'ri] (فاقد) / آری [a'ri] (بله) و غیره. جفت‌های کمینه دیگری نیز در زبان فارسی وجود دارد که بی‌جن‌خان، شیخ‌زادگان، بحرانی و قیومی (۲۰۱۱) آنها را هم‌نگاره دستوری نامیده‌اند؛ جفت‌واژه‌هایی از قبیل روزی [ru'zi] (عایدی) / روزی [ru'zi] (یک روز)، ماهی [ma'hi] (نوعی حیوان) / ماهی [ma'hi] (یک ماه). به اعتقاد بی‌جن‌خان و دیگران (۲۰۱۱) حداقل یکی از اعضای این جفت‌های کمینه، مدخل واژگانی نیستند چون ترکیب دستوری جایگاه تکیه‌شان تغییر کرده‌است. آن عضوی که تحت ترکیب دستوری قرار گرفته‌است، مدخل جداگانه‌ای را در واژگان ذهنی اشغال نخواهد کرد. از طرفی، بی‌جن‌خان (۱۳۹۲) معتقد است تکیه واژگانی در زبان فارسی مستقل از سنگینی هجا، کمیت واکه و تعداد هجاهای سازنده واژه‌هاست، به این معنا که واژه چه دارای ساخت هجایی باز CV، چه ساخت هجایی بسته CVC یا CVCC باشد؛ واکه مرکزی هجای پایانی چه کوتاه باشد، چه کشیده؛ چه تعداد هجاها زیاد باشد چه کم، تکیه روی هجای پایانی قرار می‌گیرد. بر این اساس، بی‌جن‌خان (۱۳۹۲) قاعده زیر را برای تکیه‌گذاری مدخل‌های واژگانی در زبان فارسی به دست می‌دهد:

قاعده واژگانی: تکیه مدخل‌های واژگانی بر روی هجای پایانی قرار دارد.

البته وی (همان) معتقد است این قاعده در زبان فارسی استثناهایی دارد. مدخل‌های واژگانی زیر که همگی دستوری هستند و جنبه قاموسی ندارند در زمره این استثنا قرار می‌گیرند:

- واژه‌های تصدیق و نفی: آری، بله، نه.
- برخی قیده‌ها یا حروف ربط: باری، اما، بلکه، الا، لیکن، ولی، ولیکن، گویا، شاید، کاشکی، اولاً، ثانیاً، ثالثاً، رابعاً، آیه، بسا، حتی، بایستی و می‌بایستی.

بی‌جن‌خان (همان) همچنین توضیح می‌دهد که تکیهٔ واژه‌هایی که با وندهای تصریفی ترکیب شده‌اند و بنابراین مدخل واژگانی نیستند، نیز بر روی هجای پایانی قرار می‌گیرد. تکیه‌پایانی بودن این نوع واژه‌ها به این دلیل است که وندهای تصریفی مانند پسوند جمع، اسامی و پسوندهای تفضیلی و عالی صفات و غیره تکیه را جذب خود می‌کنند. البته این به آن معنا نیست که تمام پسوندها جایگاه تکیه را عوض می‌کنند. در مقابل وندهای تصریفی، واژه‌بست‌ها قرار دارند که جایگاه تکیه را ثابت نگه می‌دارند، مانند تکواژهای نکره، موصول‌ساز، معرفه‌ساز، اضافه، ضمائر متصل و حرف ربط. به عبارت دیگر، واژه‌بست‌ها ماهیت نحوی و وندهای تصریفی ماهیت ساخت‌واژی دارند (همان). به بیان روشن‌تر، واژه‌بست، تکواژی است که از نظر نحوی یک واژهٔ مستقل محسوب می‌شود اما از نظر واجی به یک ستاک یا گروه نحوی وابسته است که به آن متصل می‌شود یا در درون آن جای می‌گیرد.

صادقی (۱۳۹۷) جایگاه تکیهٔ واژگانی در زبان فارسی را بررسی کرده و نشان داده‌است که محل تکیه در سطح واژه در زبان فارسی اغلب ثابت و قابل پیش‌بینی است، به این معنا که تکیهٔ فارسی اغلب بر روی هجای پایانی واژه‌ها قرار می‌گیرد مگر آنکه در ساختمان صرفی واژه از واژه‌بست استفاده شود که تکیه واژه را جذب نمی‌کند و باعث می‌شود جایگاه تکیه در واژه تغییر نکند.

جم (۱۳۹۸) تقابل‌های تکیه‌ای واژگانی و فراواژگانی در زبان فارسی را بررسی کرده‌است. از نظر وی هنگامی می‌توان گفت که تغییر جایگاه تکیه موجب تغییر معنی می‌گردد که آن دو عنصر متقابل، از تکواژ(های) یکسانی تشکیل شده باشند یا یکی از آنها نتیجهٔ رخداد فرایندهای واجی نباشد. در غیراین صورت، تکیه خود پیامد تفاوت تکواژ(ها) یا رخداد فرایندهای واجی است. براین اساس، از نظر جم (همان)، تقابل تکیه‌ای بین یک واژه و یک گروه، جفت کمیتهٔ تکیه‌ای به شمار نمی‌آید. همین‌طور، تمایز معنایی میان دو واژهٔ نامرتبب یک جفت کمیتهٔ تکیه‌ای را نمی‌توان ناشی از جابه‌جایی تکیه دانست.

۴- روش تحقیق

این پژوهش به شیوهٔ کتابخانه‌ای-تحلیلی انجام شد؛ ابتدا داده‌های هدف پژوهش از منابع کتابخانه‌ای مانند کتاب‌های گیلکی، فرهنگ‌ها، دیوان اشعار، پایان‌نامه‌ها، مقالات و غیره جمع‌آوری شد. داده‌ها شامل طبقه صرفی-نحوی اسم، صفت، قید و فعل بود. در جمع‌آوری داده‌ها به رفتار تکیه‌ای متنوع واژه‌ها در ساخت‌های مختلف صرفی توجه شد. واژه‌های انتخاب‌شده

به‌طور مجزا به ۱۴ گویشور بومی گیلکی ساکن رشت داده شد تا تلفظ کنند. صورت آوایی واژه‌ها براساس الگوی تلفظ گویشوران بازنویسی و جایگاه تکیه در واژه‌ها مشخص گردید. سپس تحلیل جامع از داده‌های تکیه واجی در گیلکی بر مبنای سطوح مراتبی ساخت نوایی گفتار در چارچوب واج‌شناسی نوایی ارائه گردید.

۵- تکیه واجی در گیلکی

۵-۱ تکیه اسم

تکیه اسم در زبان گیلکی اغلب روی هجای پایانی واژه‌هاست. مثال‌های ۳ نمونه‌ای از اسامی بسیط گیلکی را نشان می‌دهد که در همگی آنها تکیه روی هجای پایانی واقع شده‌است.

(3)

a. ka'run	کارون
b. ida'rə	اداره
c. ʃə'na	شنا
d. dun'ja	دنیا
e. bə'rar	برادر

صورت‌های تصریف‌شده اسم در گیلکی نیز تکیه پایانی دارند که نشان می‌دهد وندهای تصریفی تکیه را جذب می‌کنند.

(4)

a. ruzna'man	روزنامه‌ها
b. xa'nan	خانه‌ها
c. vax'tan	وقت‌ها
d. karəgə'ran	کارگرها
e. ku'han	کوه‌ها

اسامی اشتقاقی و مرکب نیز مانند صورت‌های تصریف‌شده اسم تکیه پایانی دارند.

(5)

a. duz'di	دزدی
b. pi'ri	پیری
c. idə'fæʔi	یک‌دفعه‌ای

d. səb'zə	سبزه
e. muz'dur	مزدور
f. ruze'gar	روزگار
g. xatər'xa	خاطر خواه

اما واژه‌بست‌ها در گیکه تکیه واژه را جذب نمی‌کنند^(۱)، بنابراین صورت‌های حاوی واژه‌بست در گیلکی همگی تکیه غیرپایانی دارند.

(6)

a. səma'vərə	سماور رو
b. ha'sana	حسن رو
c. za'kanə 'dəsta	دست بچه‌ها رو
d. 'murxə kə'bab	کباب مرغ
e. 'malə dun'ja	مال دنیا
f. kə'mijə ha'va	کمبود هوا
g. har'fana	حرف‌ها رو
h. 'šahrə ku'tfiki	شهر کوچکی

۵- ۲ تکیه صفت و قید

الگوی توزیع تکیه در صفات و قیود نیز همانند اسم است. در صورت‌های بسیط تصریف‌شده و اشتقاقی تکیه بر روی هجای پایانی واقع می‌شود، ولی در صورت وجود واژه‌بست در ساخت صرفی این واژه‌ها، تکیه بر روی ستاک اصلی واژه باقی می‌ماند. نمونه‌ای از صفات و قیود گیلکی به ترتیب در مثال‌های ۷ و ۸ آمده‌است.

(7)

a. ku'tfik	کوچک
b. xuš'ɑ'mət	خوش قامت
c. pil'tər	بزرگ‌تر
d. ruzə'bəda	روز بد را
e. mujə si'jajə girin'dzi	موی سیاه مجعد

(8)

a. im'ruz	امروز
b. hæ'sa	الان
c. uʃta'tər	آن طرف‌تر

۵-۳ تکیه فعل

تکیه فعل در گیلکی بسته به ساختمان صرفی فعل و وندهای تصریفی به‌کاررفته در آن متفاوت است. به‌طور کلی، سه نوع الگوی تکیه‌ای در ساختمان افعال گیلکی مشاهده می‌شود.

۵-۳-۱ تکیه بر روی هجای پایانی ستاک

در بسیاری از افعال گیلکی تکیه بر روی هجای پایانی ستاک فعلی واقع می‌شود. مثال ۹ نمونه‌ای از افعال گذشته ساده در این زبان است که در همگی آنها هجای پایانی ستاک فعل، تکیه را جذب می‌کند.

(9)

a. bi'giftə	گرفت
b. bə'xandəm	خواندم
c. du'kudim	پوشیدیم
d. fænde'rəsti	نگاه کردی
e. vager'dəstəm	چرخیدم
f. fæ'giftəm	دریافت کردم

در این مثال‌ها پیشوندهای صورت‌ساز (bi, bu, bə) و در ساختمان افعال گذشته در (a-c) 9) تکیه فعل را جذب نمی‌کند. همین‌طور پیشوندهای اشتقاقی فعل در (d-f) 9) تکیه فعل را جذب نمی‌کند.

دوم آنکه در تمامی صورت‌هایی که از مصدر فعلی در ساختمان فعل استفاده می‌شود، تکیه بر روی هجای پایانی مصدر قرار می‌گیرد. مثال ۱۰ نمونه‌هایی از افعال حال استمراری گیلکی را نشان می‌دهد که از مصدر فعل اصلی و فعل ناقص «بودن» ساخته می‌شود.

(10)

a. ʃu'on dəri	داری می‌روی
b. æ'mon dərə	داره می‌آد
c. nivif'tən dərəm	دارم می‌نویسم
d. kər ku'dən dərə	داره کار می‌کنه

در مثال‌های ۱۱ نمونه‌هایی از افعال گذشته استمراری گیلکی ارائه شده‌است که از ترکیب مصدرهای اصلی و صورت گذشته فعل ناقص (کمکی) «بودن» (dubun) ساخته می‌شود.

(11)

a. guzəf'tən dubu	داشت می‌گذشت
b. fikir ku'dən dubum	داشتم فکر می‌کردم

سوم آنکه در صورت‌هایی که از صفت مفعولی در ساختمان فعل استفاده می‌شود، تکیه بر روی هجای پایانی صفت مفعولی قرار می‌گیرد. برای مثال، ماضی بعید در گیلکی از ترکیب صفت مفعولی فعل اصلی با زمان گذشته ساده فعل کمکی بودن (buon) ساخته می‌شود که در آن تکیه روی هجای پایانی صفت مفعولی واقع می‌شود.

(12)

a. bəbər'də bum	برده بودم
b. biniviʃ'tə bum	نوشته بودم
c. fægif'tə bid	گرفته بود

و بالاخره اینکه در افعال مرکب گیلکی تکیه بر روی هجای پایانی عنصر غیرفعلی قرار می‌گیرد. مثال ۱۳ این واقعیت را به خوبی نشان می‌دهد.

(13)

a. ʃu'ru bukudəm	شروع کردم
b. intə'xab bubostə	انتخاب شد
c. gər'dəʃ bukudi	گردش کردی

در فعل‌های مرکب گیلکی اغلب پیشوندهای تصریفی bu، bi و bə در ساختمان فعلی افعال گذشته ساده، ماضی بعید و امری و التزامی حذف و با پیسوند صورت‌ساز -æ در ساخت صرفی عنصر غیرفعلی جایگزین می‌شود. در این حالت تکیه همچنان بر روی هجای پایانی ستاک عنصر غیرفعلی باقی می‌ماند. بنابراین، پیسوند صورت‌ساز در این صورت‌ها رفتاری مشابه رفتار نوایی واژه‌بست‌ها دارد. مثال‌های ۱۴ از این نمونه‌اند.

(14)

a. 'pænə kun	پهن کن
b. xu'nəkə bostə	خنک شد
c. fərɑ'muʃæ kudəm	فراموش کردم
d. 'sɔrxə bostə bu	سرخ شده بود

۵-۳-۲ تکیه روی پیشوندهای تصریفی وجهی و نفی

پیشوندهای وجهی امری و التزامی در گیلکی تکیه فعل را جذب می‌کنند که باعث می‌شود الگوی تکیه در افعال مربوطه آغازی باشد. مثال‌های ۱۵ نمونه‌هایی از افعال امری و التزامی گیلکی را نشان می‌دهد. تمامی افعال از پیشوندهای وجه‌نمای bu، bi و bə و ستاک مضارع فعل اصلی ساخته شده‌اند. در صورت‌های مفرد، افعال امری فاقد شناسه‌های شخصی‌اند ولی در صورت‌های جمع، ساخت صرفی افعال امری و التزامی تفاوتی ندارند.

(15)

a. 'bəkəf	بکش
b. 'baværid	بیاورید
c. 'binivis	بنویس
d. 'bavərə	بیاورد
e. 'biʃim	برویم
f. 'bəzənə	بزند

همچنین، پیشوند نفی ni، nu و nə در گیلکی صرف‌نظر از جایگاه آن در ساختمان فعل همواره تکیه فعل را جذب می‌کند.

(16)

a. 'nidəm	ندیدم
b. 'nukunə	نمی‌کند
c. 'nubusti	نمی‌شد
d. 'nətanəstəm	نمی‌توانستم
e. vɑ'nəvərsəm	نمی‌پرسم
f. də'nəkfəm	نمی‌افتم
g. fu'nukunəm	نمی‌ریزم
h. 'fɑ:ndə	نمی‌دهد
i. 'u:nsənəm	بر نمی‌دارم
j. 'nəʃtim	نداشتم
k. 'nərəm	ندارم
l. 'nənəsti	نمی‌دانست

در مثال‌های (16-a-d) پیشوند منفی‌سازِ واقع در جایگاه آغازه حامل تکیه است. در مثال‌های (16 e-g) پیشوند منفی‌ساز در افعال پیشوندی در حدفاصل بین پیشوند اشتقاقی و فعل اصلی قرار گرفته و تکیه را جذب کرده‌است. در برخی افعال پیشوندی، واکه پیشوند منفی‌ساز حذف و به جبران آن واکه پیشوند فعلی قبل از آن کشیده می‌شود (16 h-i). در این حالت تکیه بر روی هجای آغازی فعل واقع می‌شود. همچنین در فعل‌های داشتن "daftən" و دانستن "danəstən" تکواژ منفی‌ساز جایگزین هجای آغازی "da" می‌شود (16 j-l).

۵-۳-۳ تکیه روی شناسه‌های شخصی

در صورت‌های فعل مضارع- آینده، تکیه بر روی شناسه شخص و شمار قرار می‌گیرد. مثال‌های ۱۷ از این دسته‌اند.

(17)

a. nivi'sə	می‌نویسد
b. dəbə'də	می‌بندد
c. tər'si	می‌ترسی
d. fənde'rəm	می‌بینم
e. vavər'səm	می‌پرسم
f. duku'nid	می‌پوشند

۶- تحلیل واجی داده‌ها

بررسی داده‌های تکیه واجی در زبان گیلکی نشان می‌دهد که تکیه واژه‌ها در چارچوب یک قاعده کلی واژگانی بر روی هجای پایانی قرار دارد. علاوه بر این، تکیه بعضی از واژه‌های گیلکی که مدخل واژگانی نیستند نیز بر روی هجای پایانی قرار دارد. مانند اسم‌های جمع و صفات تفضیلی، و این به دلیل آن است که تکواژهای جمع و تفضیلی تکیه واژه را جذب می‌کند. با این حال برخی تکواژها مانند واژه‌بست‌ها تکیه را جذب نمی‌کند که باعث می‌شود تکیه واژه‌ها غیرپایانی باشد. از طرفی، برخی وندهای فعلی مانند پیشوندهای وجهی و نفی تکیه می‌گیرد که منجر به توزیع واژه‌های تکیه آغازی در گیلکی می‌شود. اسلامی (۱۳۸۸) و قاعده تکیه‌گذاری واژه‌های فارسی بین وندهای تصریفی، که تکیه واژه را جذب می‌کند مانند تکواژ جمع، از یک سو، و واژه‌بست‌ها، که تکیه را جذب نمی‌کند مانند تکواژهای نکره، اضافه و غیره، تمایز قائل شده‌است. یکی از تفاوت‌های بین وندهای تصریفی و واژه‌بست‌ها، علاوه بر توانایی

جذب و عدم جذب تکیه، این است که برخلاف وندهای تصریفی می‌توان به جای واژه‌بست‌ها یک واژه مستقل جایگزین کرد. مثلاً به جای تکواژ مفعول ساز 0- در «میزو برداشت» می‌توان تکواژ آزاد «را» را جایگزین کرد. از سوی دیگر کهنمویی پور (2003) و بی‌جن‌خان (۱۳۹۲) وندهای تصریفی در ساختمان صرفی افعال فارسی را بر حسب رفتار تکیه‌ای‌شان تحلیل واجی کرده و توزیع آنها را در ساخت سلسله‌مراتبی نوای گفتار فارسی مشخص کرده‌اند.

حال، آیا می‌توان تحلیل واجی جامعی از تکیه واجی در گیلکی به شیوه‌ای مستقل از مقوله صرفی- نحوی واژه‌ها به دست داد؟ تحلیلی که صرفاً بر مبنای رفتار واجی - به‌طور مشخص تکیه‌ای- واژه‌ها باشد و به ساختمان صرفی واژه‌ها وابستگی نداشته باشد. به نظر می‌رسد می‌توان با تکیه بر اصول و ابزارهای نظری واج‌شناسی نوایی به این مهم دست یافت. چنانچه گفتیم عناصر ساختاری در واج‌شناسی نوایی بر مبنای یک رابطه سلسله‌مراتبی عبارت- اند از هجا، واژه واجی، گروه واجی، گروه آهنگ و گفتار واجی.

مطابق داده‌های تکیه‌ای زبان گیلکی، می‌توان واژه واجی را سازه‌ای در نظر گرفت که در تناظر با هر مقوله نحوی‌ای باشد که تکیه صورت واژگانی و تصریفی واژه‌ها متعلق به آن مقوله، بر روی هجای پایانی قرار داشته باشد. به بیان دیگر، واژه واجی نوعی سازه واجی است که تکیه آن بر روی هجای پایانی قرار دارد صرف‌نظر از آنکه کلمه مورد نظر اسم، صفت، قید یا فعل باشد و همچنین صرف‌نظر از آنکه آن واژه از چه نوع تکواژهایی - اعم از تصریفی یا اشتقاقی - ساخته شده باشد. بر این اساس، الگوی تکیه واژه‌های ساده (بسیط)، مشتق و مرکب که از نظر نحوی در پایین‌ترین سطح سلسله‌مراتبی قرار دارند، از نوع تکیه پایانی است. این قاعده کلی را به صورت زیر تعریف می‌کنیم:

قاعده تکیه در سطح واژه واجی: در سطح واژه واجی، هجای پایانی حامل تکیه است.

(۱) بازنمایی سازه‌های سلسله‌مراتبی واژه واجی کارگر karə'gər در (۱) نشان داده شده‌است.

	Xω	(۲)	
(Xδ	Xδ	Xδ)ω	واژه واجی
(ka)δ	(rə)δ	(gər)δ	هجا

در بازنمایی فوق بر طبق قاعده تکیه در واژه واجی در گیلکی، هجای پایانی حامل تکیه است و در نتیجه سایر هجاها بی‌تکیه و ضعیف محسوب می‌شوند. حال بازنمایی سلسله‌مراتبی واژه /ruzna'man/ «روزنامه‌ها» را در چارچوب اصول چهارگانه لایه‌ای در نظر می‌گیریم.

		Xω	(۳)
(Xδ	Xδ	Xδ)ω	واژه واجی
(ruz)δ	(na)δ	(man)δ	هجا

در بازنمایی (۳) از بین سه هجای سازنده واژه واجی /ruzna'man/ که در لایه واژه واجی با علامت Xδ در یک جفت پرنانز قرار گرفته‌اند، هجای پایانی واژه یعنی man حامل تکیه است. بنابراین در این بازنمایی سلسله‌مراتبی بر فراز هجای پایانی Xω علامت گذاشته شده‌است. عنصر ساختاری بالاتر از واژه واجی در نظام سلسله‌مراتبی واج‌شناسی نوایی، گروه واجی (Φ) است. داده‌های زیر عبارتهایی هستند که به یکی از گروه‌های نحوی تعلق دارند و هر کدام به یک گروه واجی نگاشته می‌شوند.

(18)

معادل فارسی	گروه واجی	ساختمان صرفی	بازنویسی واجی
حرف‌ها رو	har.'fa.na	a+harfan	a. harfana
گرفت	bi.'gif.tə	tə+bigif	b. bigiftə
بنویسم	'bi.ni.vi.səm	əm+nivis+bi	c. binivisəm
داره میاد	a.'mon.də.rə	ə+dər+amon	d. amondərə
شروع کردم	ʃu.'ru.bu.ku.dəm	əm+kud+ʃuru	e. ʃuru bukudəm
پهن کردم	əm+kud+a+pan	əm+kud+a+pan	f. pana kudəm

چنانکه در مثال‌های ۱۸ مشاهده می‌شود، هر گروه نحوی مستقل از مقوله آن اعم از اسمی، فعلی و غیره به یک گروه واجی نگاشته شده که در آن تکیه بر روی هجای قوی سمت چپی‌ترین واژه واجی قرار گرفته‌است. این قاعده تکیه‌گذاری را به صورت زیر تعریف می‌کنیم:

قاعده تکیه در سطح گروه واجی: در سطح گروه واجی، هجای قوی سمت چپی‌ترین واژه واجی حامل تکیه است.

برای وضوح بیشتر این مبحث به بررسی تکیه بعضی از گروه‌های واجی در داده‌های ۱۸ می‌پردازیم.

به‌طور مثال، /harfana/ به معنای «حرف‌ها رو» یک گروه اسمی است که در آن واژه‌بست a- به واژه /harfan/ «حرف‌ها» اضافه شده‌است. چنانکه ملاحظه می‌شود از اضافه شدن واژه‌بست مفعول‌ساز به هسته گروه اسمی، تکیه همچنان بر /harfan/ باقی مانده‌است. زیرا واژه‌بست مفعول‌ساز تکیه را جذب نمی‌کند. بنابراین طبق قاعده تکیه‌گذاری در سطح واژه واجی در گیلکی، /harfan/ یک واژه واجی است که در آن تکیه بر روی هجای پایانی واقع

شده‌است و بر طبق اصل اول اصول چهارگانه لایه‌های اکید، تکواژه مفعول‌ساز a- نیز باید یک واژه واجی مستقل محسوب شود زیرا به تنهایی در کنار واژه واجی /harfan/ قرار گرفته‌است. حال طبق اصل چهارم اصول چهارگانه لایه اکید، واژه‌بست a- یک واژه واجی ضعیف و /harfan/ یک واژه واجی قوی است. براین اساس بر طبق اصل اول اصول چهارگانه لایه‌های اکید یک گروه واجی بر فراز این دو واژه واجی قرار می‌گیرد.

در بازنمایی (۴) واژه‌های واجی /harfan/ و a- در یک لایه بالاتر با یکدیگر تشکیل گروه واجی داده‌اند و بر طبق قاعده تکیه گروه واجی در گیلکی، هجای قوی در سمت چپ‌ترین واژه واجی، یعنی هجای /fan/ در واژه واجی /harfan/ تکیه‌بر خواهد بود که پس از ترکیب با واژه‌بست a- و هجابندی مجدد، هجای /fa/ تکیه قوی خواهد داشت.

$X\phi$	(۴)
$(X\omega)$	$X(\omega)\phi$ گروه واجی
$(harfan)\omega$	$(a)\omega$ واژه واجی

مثال bi.'gif.tə، «گرفت» یک گروه واجی است که از ترکیب bi.gift به‌عنوان بن ماضی فعل «گرفتن» و ضمیر سوم شخص مفرد به‌عنوان یک واژه‌بست ساخته شده‌است. در این گروه واجی، مطابق با قاعده تکیه‌گذاری در گروه واجی، هجای پایانی واژه واجی اول، یعنی gift هجای قوی است و واژه‌بست ə واژه واجی ضعیف محسوب می‌شود. ساخت نوایی این گروه واجی در (۵) نشان داده شده‌است.

$X\phi$	(۵)
$(X\omega)$	$X(\omega)\phi$ گروه واجی
$(bi.gift)\omega$	$(\text{æm})\omega$ کلمه واجی

بازنمایی نوایی /'binivisəm/ «بنویسم» در (۶) نشان داده شده‌است. در این مثال پیشوند وجهی /bi/ هماهنگ با قاعده تکیه‌گذاری در سطح گروه واجی، اولین واژه واجی در سمت چپ گروه واجی است که تکیه دریافت می‌کند. دو واژه واجی دیگر در این گروه فاقد تکیه بوده و بر طبق اصل چهارم اصول چهارگانه لایه‌های اکید، سازه‌های نوایی ضعیف محسوب می‌شوند.

$X\phi$	(۶)	
$(X\omega)$	$X\omega$	$X(\omega)\phi$ گروه واجی
$(bi)\omega$	$(nivis)\omega$	$(\text{əm})\omega$ واژه واجی

در فعل مرکب /'pana kudəm/ «پهن کردم» که بازنمایی سلسله‌مراتبی آن در (۷) نمایش داده شده‌است، /pan/ یک واژه واجی است زیرا به‌عنوان یک واژه تک‌هجایی حامل تکیه است. این واژه سمت چپی‌ترین سازه‌ی نوایی در سطح گروه واجی است، بنابراین تکیه کل گروه واجی بر آن قرار دارد.

سایر سازه‌های نوایی شامل واژه‌بست a- بن ماضی /kud/ و شناسه فعلی /əm/ همگی واژه‌های واجی مستقلی هستند که بر طبق قاعده تکیه‌گذاری در گروه واجی تکیه دریافت نمی‌کنند. بنابراین میزان برجستگی نوایی آنها ضعیف است.

Xϕ (۷)

(Xω Xω Xω Xω)ϕ گروه واجی

(pan)ω (a)ω (kud)ω (əm)ω واژه واجی

در فعل /a.'mon.də.rə/ «داره میاد» نیز هماهنگ با قاعده تکیه‌گذاری در گروه واجی اولین واژه واجی در سمت چپ گروه واجی حامل تکیه است. بنابراین هجای mon در واژه واجی a.mon تکیه فعل را دریافت می‌کند.

Xω (۸)

(Xω Xω)ϕ گروه واجی

(amon)ω (də.rə)ω واژه واجی

بازنمایی سلسله‌مراتبی نوایی فعل مرکب /'furu bukudəm/ «شروع کردم» در (۹) نشان داده شده‌است. در این فعل نیز بر مبنای همان قاعده تکیه‌گذاری در گروه واجی تکیه بر روی هجای قوی اولین واژه واجی در سمت چپ گروه واجی قرار گرفته‌است.

Xϕ (۹)

(Xω Xω Xω)ϕ گروه واجی

(furu)ω (bukud)ω (əm)ω واژه واجی

۷- نتیجه‌گیری

در این پژوهش الگوی تکیه واجی در ساختمان صرفی انواع واژه‌های گیلکی را بررسی کردیم. نتایج نشان داد تکیه واژه‌ها گیلکی در چارچوب یک قاعده عام واجی بر روی هجای پایانی واژه‌هاست. اما وجود برخی وندها در ساختمان تصریفی واژه‌ها باعث می‌شود توزیع تکیه از

پایانی به غیر پایانی تبدیل شود. مثلا واژه‌بست‌ها تکیه دریافت نمی‌کنند که باعث می‌شود تکیه با وجود اضافه شدن واژه‌بست به ساخت صرفی واژه بر روی هجای پایانی ستاک باقی نماند. همین‌طور برخی پیشوندهای فعلی مانند پیشوندهای وجهی و نفی تکیه می‌گیرند که باعث می‌شود تکیه افعال آغازی باشد. برای تحلیل واجی الگوهای متنوع تکیه‌ای در واژه‌های گیلکی از سطوح سلسله‌مراتبی واج‌شناسی نوایی استفاده کردیم. برای این منظور تحلیلی جامع و یکدست از داده‌های تکیه‌ای زبان گیلکی ارائه گردید که براساس آن سازه‌هایی که تکیه در آنها بر روی (هجای پایانی) سمت چپی‌ترین واژه واجی قرار داشت به سطح گروه واجی در ساخت سلسله‌مراتبی واج‌شناسی نوایی نگاشته شدند.

پی‌نوشت

۱. واژه‌بست‌ها در تمامی زبان‌ها بی‌تکیه نیستند. در بسیاری از زبان‌های شاخه رومیایی مانند اسپانیایی (Colantoni, & Cuervo, 2013; Klassen, & Patience, 2016; Nadeu, Simonet, & Llompard, 2017)، کاتالان (Colantoni, Hualde, & Isasi, 2019)، ایتالیایی گونه ناپلی (Pescarini, 2013, 2018)، فرانسوی (Cardinaletti, 2008) واژه‌بست تکیه واژه را جذب می‌کند.
۲. وندهای صورت‌ساز وندهایی هستند که نه مانند وندهای اشتقاقی معنای واژگانی را تغییر می‌دهند و نه مانند وندهای تصریفی نقش دستوری را عوض می‌کنند، بلکه صرفا بنابر ملاحظات ساختی، بدون هیچ‌گونه نقش واژگانی یا دستوری، به ساختمان واژه اضافه می‌شوند.

منابع

- اسلامی، م. ۱۳۸۸. «تکیه در زبان فارسی»، *پردازش علائم و داده‌ها*، ۴ (۱۱): ۳-۱۲.
- بی‌جن‌خان، م. ۱۳۹۲. *نظام آوایی زبان فارسی*. تهران: سمت
- جم، ب. ۱۳۹۸. *تقابل‌های تکیه‌ای واژگانی و فراواژگانی در زبان فارسی*. *جستارهای زبانی*، ۱ (۴۹): ۹۹-۱۲۷.
- راستارگویبوا، و. و دیگران. ۱۳۹۵. *زبان گیلکی*، رشت: فرهنگ ایلیا.
- سامعی، ح. ۱۳۷۴. «تکیه فعل در زبان فارسی - بررسی مجدد». *نامه فرهنگستان*، ۱ (۴): ۶-۲۱.
- صادقی، و. ۱۳۹۷. *ساخت نوایی زبان فارسی*. تهران: سمت
- وحیدیان کامیار، ت. ۱۳۵۷. *نوای گفتار در زبان فارسی*. اهواز: دانشگاه جندی شاپور.

- BiJen Khan, M., Sheykhzadegan, J., Bahrani, M., and Ghayoomi, M. 2011. "Lessons from building a Persian written corpus: Peykare". *Language Resources and Evaluation* 45, 2 (2011): 164-143.
- Cardinaletti, A. 2008. "On different types of clitic clusters". In *The Bantu–Romance Connection*, ed. by C. De Cat and K. Demuth, 41–82. Amsterdam: Benjamins.
- Colantoni, L. & Cuervo, M. C. 2013. "Clíticos acentuados". In Laura Colantoni & Celeste Rodríguez Louro. *Perspectivas teóricas y experimentales sobre el español de la Argentina*, 143-157. Madrid: Iberoamericana.
- Colantoni, L., Hualde, J. I., & Isasi, A. I. 2019. "Stressed Clitic Pronouns in Two Spanish Varieties: A perception study". *Catalan Journal of Linguistics*, 18: 105-29, doi.org/10.5565/rev/catjl.260 [View: 23-03-2022].
- Cutler, A. 2005. "Lexical stress". In D. B. Pisoni & R. E. Remez (Eds.), *The handbook of speech perception* (pp. 264-289). Oxford, UK: Blackwell.
- Cutler, A. 2009. "Greater sensitivity to prosodic goodness in non-native than in native listeners". *J. Acoust. Soc. Am.* 125, 3522–3525. DOI: 10.1121/1.3117434
- Ferguson, C. 1957. "Word stress in Persian". *Language*, 33, 123-135. DOI: 10.2307/410724
- Hyman, Larry M. 2006. "Word-prosodic typology". *Phonology* 23: 225–57. DOI:10.1017/s0952675706000893
- Hyman, Larry M. 2009. "How (not) to do phonological typology: the case of pitch-accent". *Language Sciences* 31: 213–38. DOI: 10.1016/j.langsci.2008.12.007
- Hyman, L. M. 2014. "Do all languages have word accent?", In van der Hulst, H. (ed.) *Word Stress: Theoretical and Typological Issues*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/cbo9781139600408.004
- Kahnemuyipour, A. 2003. "Syntactic categories and Persian stress". *Natural Language and Linguistic Theory*, 21(2): 333-379. DOI: 10.1023/a:1023330609827
- Klassen, G. & Patience, M. 2016. "Stressed clitics in Argentine Spanish: Which way does the clitic lean?" In Alejandro Cuza, Lori Czerwionka & Daniel Olson (eds.). *Inquiries in Hispanic Linguistics: From theory to empirical evidence*, 149-169. Amsterdam: John Benjamins.
- Ladd, D.R. 1996. *Intonational phonology*. Cambridge University Press.
- Nadeu, M., Simonet, M., & Llompart, M. 2017. Stress postverbal pronominals in Catalan. *Probus* 29(1): 119-162.
- Nespor, M. & I. Vogel 1986. *Prosody Phonology*. Dordrecht: Foris Publication.
- Pescarini, D. 2013. "Clitic clusters in early Italo-Romance and the syntax/phonology interface". In *Challenging Clitics*, ed. by Christine

- Meklenborg Salvesen & Hans Petter Helland, 255-282 Amsterdam: Benjamins.
- Pescarini, D. 2018. "Stressed enclitics are not weak pronouns A plea for allomorphy". *Romance Languages and Linguistic Theory, 14: Selected papers from the 46th Linguistic Symposium on Romance Languages (LSRL)*, Stony Brook, 2018, #10.1075/rllt.14.13pes.
- Rahmani, M. 1985. *Ethnography of Language Change: An Ethnolinguistic Survey of the Gilaki Language*. Ph.D. dissertation, University of Oklahoma, 1985.

روش استناد به این مقاله:

صادقی، و. و اصغرپور، ه. ۱۴۰۱. «تکیه واجی در زبان گیلکی»، *زبان فارسی و گویش‌های ایرانی*، ۱(۱۳): ۷۵-۵۱.
DOI:10.22124/plid.2022.21627.1591

Copyright:

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani (Persian Language and Iranian Dialects)*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original work is properly cited.

